

ből származó kéziratoknak művészi díszítésük és tartalmuk szempontjából részletes leírását adja. A munkához számos, részben színes tábla van mellékelve.

R. HOFFMANN MÁRIA.

Esterházy Miklós nádor iratai: I. Kormányzattörténeti iratok. — Az 1642. évi meghíúsult országgyűlés időszaka. — Szerk. *Hajnal* István. Bpest, 1930.; XCVIII+460 l.

ESTERHÁZY Pál herceg, a hercegi hitbizomány jelenlegi tulajdonosa, a család első nagy történelmi jelentőségű tagjának emlékét államiratainak sorozatos kiadásával akarja méltó módon megörökíteni. Valóban nagyszabású terv; ESTERHÁZY Miklós nádor húszévig viselte tisztét s előzőleg is magas országos méltóságokat, a kiadványsorozat tehát Magyarország negyedszázados történetére nyújt majd hatalmas forrásanyagot. Nem csupán az igen gazdag s eddig még kevésbé kiaknázott ESTERHÁZY-levéltárból, hanem egyéb magyar, továbbá bécsi és más külföldi levéltárakból is, több párhuzamos sorozatban a szorosabb értelemben vett kormányzattörténet, a török és erdélyi ügyek irataival, amelyekhez később a gazdaság- és művelődéstörténet kiadványai is csatlakoznának.

A kormányzattörténet iratait a kiadvány az egyes országgyűlések története köré csoportosítja, felölelve a magyar királyi tanácsok és az országban lefolyt egyéb részleges gyűlések iratait is; közli azonkívül a kormányzervek minden iratváltását, amely jellemző lehet a kormányzat szellemére és működésére. A most megjelent kötet az 1642. évi meghíúsult országgyűlés időszakának (1640 dec.—1643 márc.) iratait foglalja magában, a szerkesztőnek kimerítő, világos előadással írt történeti bevezetésével. Ez országgyűlés időrendben az utolsó volt a nádor működése alatt, de története a legkevésbé ismert, holott ép e korszak iratanyaga bőségesebb és közvetlenebb az előzőkénél. A kiadvány ez országgyűléssel kezdvén meg sorozatát, a nádor emlékének is adózni kíván azzal, hogy politikai felfogását mielőbb összefüggő anyag alapján mutassa be: Küzdelmeit a bécsi kormánykörökkel szemben a magyar nemzet kibékítése céljából, főként a vallásviszályoknak méltányos engedmények árán való megszüntetésével. ESTERHÁZY Miklós egyik harcos vezére volt az ellenreformációnak, de végül, saját legszebb vágyainak feladásával is, a protestánsok megbékítését kívánta, a nemzet egységének megteremtését az örökké fenyegető török veszéllyel szemben. Az udvar több mint egy évtizedig megakadályozta őt abban, hogy az ország védelmének, belső rendjének átszervezéséről kidolgozott memorandumait az országgyűléseken betervejtsz-

hesse. Ezúttal is mély reformokat kívánt a nádor, nagy belső rendezkedést, ami nélkül előre is haszontalannak jósolt minden országgyűlést; a vallásbéke helyreállítása nélkül a nagy tömegében protestáns nemzetet áldozatkészségre hajlítani nem lehet. A királyi tanácsokban súlyos viták folytak a nádor tervei körül, az ő makacs követeléseitől tartva ismételtelen elhalasztották az országgyűlés kihirdetését. Az 1641. év végén, majd a következő év tavaszán lemondását is beterjesztette a sikertelenül küzködő nádor; az uralkodó visszautasította azt, de ESTERHÁZY álláspontja, az udvar s különösen a katolikus klérus ellenzése miatt, nem tudott győzedelmeskedni. Amidőn aztán az 1642. év végére csakugyan egybehívták az országgyűlést, tetőpontját érte el a nádor és az udvari körök küzdelme. Viharos országgyűléstől tartván s közben a lipcsei gyászos csatavesztés híre is megérkezvén, ismét halasztásra gondolt az udvar; a nádor azonban csak a reformok ígérete ellenében volt hajlandó erre segédkezet nyújtani. Ismételtelen felterjesztette lemondását; az országgyűlés egyszerű feloszlatását azonban nem tudta megakadályozni és tisztét, az uralkodó határozott, sőt fenyegető parancsára tovább is viselnie kellett. Így mult el az utolsó alkalom is a nemzet kibékítésére s csakhamar újabb felkelés, RÁKÓCZY György támadása következett; a nádor, akinek küzdelmei jórészt rejtve maradtak az ország közvéleménye előtt, keményen viselte a vádakat királyhű politikája és állítólagos vallásos engesztelhetlensége miatt, három év múlva bekövetkezett haláláig.

Történetírásunk megbecsülhetlen nyeresége ESTERHÁZY Pál herceg nagyszabású kiadványa. Ha valóra válik elhatározása, hogy a sorozatot ESTERHÁZY Pál hercegnek, Miklós fiának, nádori működésére is kiterjessze, a török uralom csaknem egy évszázadának történetírása táplálkoznék állandóan a gazdag forrásanyagból. Méltó emléket állítana a főúri mecénás nem csupán őseinek, hanem saját magának is, gyönyörűen elgondolt áldozatkész tétével.

N. V.

Dr. Bodnár Remig: *Szent Imre irodalom*, Budapest, 1930.
A jubileumi főbizottság kiadása, 8-ad r., 93 lap.

A SZENT IMRE jubileum áhítatos hangú ünnepi irodalmában nem jelentéktelen helyet kér magának az a publikáció, amely épen a SZENT IMRE-irodalmat van hivatva a nálunk még olyan hézagos szakbibliográfiában feldolgozni és a jövő számára megőrizni. Egy lehetőségig teljes IMRE-bibliográfia anyagát összeszedni és azt a tudományos módszer köve-, telményeinek megfelelően rendszerbe foglalni, nem épen könnyű feladat,